

วัฒนธรรมทางการเมืองของไทย: ปัญหาเชิงโครงสร้าง*

Political Culture of Thailand: Structural Problems

รุ่งนภา ยรรยงเกษมสุข**

สุธี ประศาสน์เศรษฐ์***

บทคัดย่อ

วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นหนึ่งในคำอธิบายที่จะช่วยทำให้เข้าใจได้ถึงปัญหาการเมืองไทยที่ยังไม่เป็นประชาธิปไตย นั่นเพราะวัฒนธรรมทางการเมืองสะท้อนถึงโครงสร้างที่ร่วมกันหล่อหลอมให้ผู้คนมีความโน้มเอียงทางการเมือง และแสดงออกในแบบที่ไม่เป็นประชาธิปไตยนัก โครงสร้างเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การศึกษารวมทั้งการเมือง ได้ร่วมกันหล่อหลอมกลมกล่อมเกลาให้ผู้คนมีวัฒนธรรมทางการเมืองที่ไม่สอดคล้องกับประชาธิปไตย ขณะเดียวกันก็สร้างโครงสร้างที่ไม่เท่าเทียมกัน ทำให้คนกลุ่มเล็ก ๆ สามารถเข้าถึงและมีอำนาจทางการเมือง ในขณะที่คนส่วนใหญ่ถูกกีดกันออกจากการเมืองโดยไม่รู้ตัว แต่ให้พื้นที่เพียงแค่งการเลือกตั้ง การแก้ปัญหาจึงไม่ใช่

* บทความนี้ปรับปรุงเพิ่มเติมจากส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง วัฒนธรรมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนภาคตะวันออกเฉียงใต้ ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากคณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา (An assistant professor of Department of Political Science, Faculty of Political Science and Law, Burapha University)

*** รองศาสตราจารย์ ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา (An associate professor of Department of Political Science, Faculty of Political Science and Law, Burapha University)

การรณรงค์ให้ไปเลือกตั้ง การให้ความรู้ทางการเมือง หรือเพียงแค่ร่างกฎหมายให้ประชาชนมีสิทธิและเสรีภาพเพิ่มขึ้น แต่คือ การแก้ปัญหาเชิงโครงสร้างทั้งระบบ เพื่อให้ทุกโครงสร้าง ระบบ และกลไก รวมทั้งปัจเจกชนทั้งหลาย มาร่วมกันขับเคลื่อนและร่วมแก้ปัญหาพร้อมกัน

คำสำคัญ : วัฒนธรรมทางการเมือง, ปัญหาเชิงโครงสร้างของไทย, ประชาธิปไตย, การเมืองไทย

Abstract

Political culture is one of the key explanations to help understanding Thailand's undemocratic politics, that's because the political culture reflects the cultivated structure that socializes people's political orientation and expresses in an undemocratic way. Economic, social, cultural, education and political structures are major contributions to political culture that is inconsistent with democracy, and , at the same time, create an unequal structure that allow a certain small group of people to access to political power. While people are excluded from politics, election has been granted and promoted. Apparently, the right solution is not merely a campaign for election, giving political knowledge or drafting laws to give people greater right and freedom but to solve structural problems entire the system and mechanisms together with involving individuals and solving problems together.

Keywords: Political Culture, Structural Problems of Thailand, Democracy, Thai Politics

1. บทนำ

การทำความเข้าใจปรากฏการณ์ทางการเมืองรวมทั้งพฤติกรรมและการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในประเทศ ว่าเหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น โดยเฉพาะการตั้งคำถามต่อความเป็นประชาธิปไตยและบทบาทของประชาชนต่อกระบวนการเป็นประชาธิปไตยในสถานการณ์ทางการเมืองที่ถูกปกครองโดยทหาร หรือแม้แต่ก่อนหน้าที่จะมีการรัฐประหารโดยกลุ่มทหารเมื่อปี 2557 ที่มีการแบ่งฝักฝ่ายผ่านวาทกรรมเรื่องสี การแบ่งฝักฝ่ายด้วยการทำความเข้าใจคำว่า “ประชาธิปไตย” ที่แตกต่างกัน และกลายเป็นการปะทะกันทางวาทกรรมและความคิด สิ่งเหล่านี้ทำให้เห็นได้ว่า ลำพังการอธิบายด้วยทฤษฎีเกี่ยวกับระบบการเมือง โครงสร้างหน้าที่การเมือง อาจไม่เพียงพอต่อการทำความเข้าใจสถานการณ์ รวมถึงการตอบคำถามว่า เหตุใดการเมืองไทยจึงยังคงวนเวียนอยู่กับกรรัฐประหาร การปกครองโดยทหาร หรือแม้แต่กรณีที่นักการเมืองและประชาชนจำนวนหนึ่งดูจะพร้อมใจสนับสนุนให้ทหารอยู่ในอำนาจและดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีต่อไปภายหลังจากมีการเลือกตั้ง

เมื่อสถานการณ์ทางการเมืองเป็นเช่นนี้แล้ว การเรียกร้องต่อผู้ของกลุ่มคนรุ่นใหม่ ความหวังที่จะมีการปกครองในระบอบประชาธิปไตย มีตัวแทนประชาชนที่เป็นตัวแทนประชาชนอย่างแท้จริง ที่ไม่ใช่ตัวแทนของนักการเมือง ก็ดูจะเลือนราง ดังนี้แล้ว การทำความเข้าใจและอธิบายปรากฏการณ์ทางการเมืองของไทยด้วยแนวคิดเรื่องวัฒนธรรมทางการเมือง น่าจะเข้ามามีบทบาทช่วยให้เกิดความเข้าใจได้ดีขึ้นถึงความ เป็นไปต่าง ๆ อันจะนำไปสู่การหาทางออกจากการเมือง ที่เป็นเสมือนแสงสว่างที่ปลายอุโมงค์

แนวคิดวัฒนธรรมทางการเมือง เป็นแนวคิดที่มีการศึกษาในแวดวงรัฐศาสตร์มาเป็นเวลานาน โดยได้รับความนิยมนำไปเป็นประเด็นในการศึกษาการเมืองอย่างกว้างขวางในช่วงทศวรรษ 1960-1970 และ 1990 โดยหลังจากนั้น การศึกษาวัฒนธรรมทางการเมืองก็ลดความนิยมลง แต่วัฒนธรรมทางการเมืองก็ยังคงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญในการศึกษาการเมืองอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และด้วยสถานการณ์การเมืองไทยในปัจจุบันทำให้แนวคิดเรื่องวัฒนธรรมทางการเมือง และประชาธิปไตย

กลายเป็นประเด็นที่ต้องถูกนำมาศึกษาด้วยกันอีกครั้งอย่างมีนัยสำคัญ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของความคิดเห็น อุดมการณ์ทางการเมือง ค่านิยม ทศนคติ และความเชื่อทางการเมืองของประชาชนไทย ว่าตั้งอยู่บนพื้นฐานของประชาธิปไตยจริงหรือไม่ หรือการที่กล่าวว่าประเทศไทยมีความเป็นประชาธิปไตยแม้จะเป็นประชาธิปไตยแบบไทย ๆ ก็แสดงให้เห็นว่าประเทศไทยมีต้นทุนทางสังคม (social capital) ที่เอื้อต่อการเป็นประชาธิปไตยแล้วหรือไม่ พฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนที่แสดงออกบนพื้นที่สาธารณะโดยเฉพาะกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่มีการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์มากมาย ได้สะท้อนคุณลักษณะสำคัญของประชาธิปไตย อันได้แก่ การมีส่วนร่วม การมีเหตุผล ความอดทนอดกลั้น ความยินยอม และความไวเนื้อเชื่อใจ (trust) แล้วใช่หรือไม่ และประวัติศาสตร์ทางการเมืองไทยที่ดำเนินมายาวนาน และมีมรดกตกทอดที่สำคัญยังปัจจุบันคือ ระบบอุปถัมภ์ และระบบอำนาจนิยม ได้คลายบทบาทและอิทธิพลแล้วใช่หรือไม่

เหล่านี้เป็นคำถามสำคัญต่อความเป็นประชาธิปไตย ที่วัฒนธรรมทางการเมืองจะช่วยให้ได้คำตอบและเข้าใจได้ดีมากขึ้น ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่การพัฒนาระบอบประชาธิปไตยในระยะยาว

ในบทความนี้จะนำเสนอวัฒนธรรมทางการเมืองของไทย โดยจะเน้นไปที่ความรู้ความเข้าใจในการเมืองระบอบประชาธิปไตย เพื่อให้เห็นความได้เปรียบเสียเปรียบเชิงโครงสร้างที่ปรากฏผ่านความรู้ความเข้าใจของประชาชน

2. วัฒนธรรมทางการเมืองของไทย

นักวิชาการทางด้านรัฐศาสตร์ที่กล่าวถึงวัฒนธรรมทางการเมืองที่รู้จักกันเป็นอย่างดี คือ เกเบรียล เอ. อัลมอนต์ และ ซิดนีย์ เวอร์บา (Gabriel A. Almond and Sidney Verba, 1963: 14) โดยงานชิ้นสำคัญคือ *The Civic Culture* งานชิ้นนี้ใช้ทัศนคติ (Opinion) ในการสำรวจเพื่อวิเคราะห์ทัศนคติทางการเมืองและประชาธิปไตยของ 5 ประเทศ คือ สหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร อิตาลี เยอรมัน และเม็กซิโก โดยเป้าหมายของการศึกษาทั้ง 5 ประเทศในเชิงเปรียบเทียบนี้ เพื่ออธิบายถึงความสำเร็จ

ในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของประเทศสหรัฐอเมริกา และสหราชอาณาจักร และความล้มเหลวของรัฐบาลแบบตัวแทนในประเทศอิตาลีและประเทศเยอรมัน รวมถึงความล้มเหลวของประชาธิปไตยในประเทศที่เพิ่งได้รับเอกราชหลังปี 1945 จากการศึกษาของอัลมอนด์และเวอร์บา ได้แบ่งวัฒนธรรมทางการเมืองออกเป็นสามประเภท คือ วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม แบบค้ำแคบ และแบบไฟร์ฟ้า โดยที่แต่ละประเทศจะมีลักษณะวัฒนธรรมทางการเมืองแบบผสมผสาน ซึ่งจะเชื่อมโยงกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน อันจะส่งผลต่อเสถียรภาพทางการเมืองและคุณภาพทางการเมือง

นักวิชาการอีกคนที่เป็นที่รู้จักคือ ลูเซียน พาย (Lucien Pye, 1966: 104-105) ได้นิยามวัฒนธรรมทางการเมืองว่า คือ ทศนคติ ความเชื่อ และความรู้สึกเกี่ยวกับกระบวนการทางการเมือง เนื่องจากสิ่งเหล่านี้กำหนดพฤติกรรมของปัจเจกบุคคลในระบบการเมือง ทั้งนี้ครอบคลุมอุดมการณ์ทางการเมือง บรรทัดฐานในการปฏิบัติทางการเมืองของบุคคล ฉะนั้น วัฒนธรรมทางการเมือง จึงมีมิติทางด้านจิตวิทยาและความรู้สึกนึกคิดทางการเมือง

สำหรับการอธิบายวัฒนธรรมทางการเมืองไทย ที่มีลักษณะและประวัติศาสตร์ทางการเมืองของการก้าวสู่การเป็นประชาธิปไตยที่ไม่ราบรื่นนัก มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาและอธิบายภายใต้การทำความเข้าใจความเป็นไปทางการเมืองและสังคมของไทย เพื่อนำไปสู่การอธิบายและเข้าใจอย่างแท้จริง ทั้งนี้ งานของนิธิ เอียวศรีวงศ์ (2538: 137) ได้ช่วยทำให้มองภาพและบริบทแวดล้อมของการแสดงออกทางวัฒนธรรมทางการเมืองไทยได้เป็นอย่างดี โดยได้นิยามวัฒนธรรมทางการเมืองว่ามี 2 ระดับ

ระดับแรก คือ วัฒนธรรมทางการเมืองในความหมายกว้าง คือ ในฐานะที่เป็นวิถีชีวิต (Way of Life) หมายถึง วิถีชีวิต วิถีความคิด และค่านิยมของสังคมที่กำหนดว่าบุคคลและสถาบันต่าง ๆ ในรัฐหนึ่งนั้น พึ่งมีความสัมพันธ์กันในเชิงอำนาจอย่างไร

ระดับที่สอง คือ วัฒนธรรมทางการเมืองในความหมายแคบ คือ ในฐานะที่เป็นระบบความคิด (Way of Thinking) หมายถึง ความคิดและความเข้าใจ

(Perception and Ideas) ว่าอะไรคือทรัพยากรที่ต้องจัดสรรและแบ่งปันกัน จะต้องจัดสรรและแบ่งปันกับใคร และในเงื่อนไขใด จึงจะทำให้กลุ่มคนยอมรับได้ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ความคิดและความเข้าใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางสังคมที่เกี่ยวกับการจัดสรรแบ่งปันทรัพยากร

เมื่อวัฒนธรรมครอบคลุมทั้งความคิดและการกระทำ ลักษณะของวัฒนธรรมทางการเมืองจึงเป็นสิ่งที่ไม่หยุดนิ่ง เพราะมีการเปลี่ยนแปลงไปตามภาวะทางเศรษฐกิจและสังคม ที่เกิดจากการต่อสู้ ช่วงชิง และรักษาไว้ซึ่งสถานภาพของบุคคลและสถาบันต่าง ๆ ดังนั้น วัฒนธรรมทางการเมืองไทยในปัจจุบันที่สืบทอดมาจากอดีต จึงมีอยู่ด้วยกัน 3 รูปแบบ คือ (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2550: 6-22)

1) วัฒนธรรมทางการเมืองของชาวบ้าน มีลักษณะเป็นความสัมพันธ์แบบประชาธิปไตยของหมู่บ้าน วัฒนธรรมทางการเมืองของชุมชนหมู่บ้านมีมาก่อนสมัยรัชกาลที่ 5 เนื่องจากการเมืองไทยสมัยโบราณ พระเจ้าแผ่นดินทรงมีพระราชอำนาจจำกัดในการจัดสรรแบ่งปันทรัพยากรทุกส่วนของสังคม ชาวบ้านจึงผูกพันกับมูลนายและผู้นำของหมู่บ้านมากกว่า วัฒนธรรมทางการเมืองของชาวบ้านจึงเกิดจากเงื่อนไขของวิถีชีวิตในหมู่บ้าน 3 ประการ คือ

1.1) ชาวบ้านดำรงชีวิตภายใต้เศรษฐกิจเลี้ยงตัวเองเป็นสำคัญ ดังนั้น จึงมีการใช้ทรัพยากรอยู่ในระดับที่ใกล้เคียงกัน ทำให้โอกาสที่จะเกิดความขัดแย้งจึงมีอยู่น้อย

1.2) ภายใต้เศรษฐกิจแบบเลี้ยงตัวเอง การเพาะปลูกเพื่อให้ได้ผลผลิตที่พอเพียง ต้องใช้ทรัพยากรกลางของชุมชนที่ไม่ใช่กรรมสิทธิ์ส่วนบุคคลแต่เป็นกรรมสิทธิ์ของส่วนรวม เช่น เหมืองฝาย ด้วยวิถีการผลิตจึงบังคับให้ชุมชนแต่ละแห่งต้องมีนโยบายบางอย่างเพื่อให้เกิดความร่วมมือซึ่งกันและกัน

1.3) การที่ชาวบ้านเข้าถึงทรัพยากรได้ต่างกัน ในหมู่บ้านจึงมีทั้งกลุ่มคนรวยและคนจน อันนำไปสู่การเกิดความสัมพันธ์ในเชิงอุปถัมภ์ ระบบอุปถัมภ์ในหมู่บ้านจึงเป็นความสัมพันธ์ในเชิงแลกเปลี่ยนระหว่างคนจนกับคนรวย คือ คนรวยกว่าต้องให้คนจนที่อยู่ในอุปถัมภ์ของตนเองได้ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ โดยคนจนแลกการได้ใช้ทรัพยากรด้วยการยอมไปเป็นลูกน้องหรือแรงงาน ทั้งนี้ภายใต้ ความจำเป็นที่ต้อง

ร่วมมือกัน เช่น การลงแขกเอาแรง ที่เปิดโอกาสให้คนจนสามารถต่อรองในการจัดสรรทรัพยากรของชุมชนได้ การมีระบบการต่อรองจากฐานอำนาจที่มีความหลากหลายในชุมชนทั้งอำนาจทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และการเมืองการปกครอง เช่น อำนาจหมอผี อำนาจจากเจ้าเมือง อำนาจพระ อำนาจหมอฟันบ้าน ได้ก่อให้เกิดความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่เรียกว่า ความสัมพันธ์โนเชิงประชาธิปไตย อันเป็นฐานที่ก่อให้เกิดระบอบประชาธิปไตยหมู่บ้าน

2) วัฒนธรรมทางการเมืองของชนชั้นสูงที่มีศูนย์กลางอยู่ที่พระมหากษัตริย์ โดยพัฒนามาจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ในสมัยรัชกาลที่ 5 ซึ่งเป็นผลผลิตจากการขยายตัวของจักรวรรดินิยมในรูปลัทธิล่าอาณานิคม โดยชนชั้นสูงจะทำการสร้างรัฐสมัยใหม่ (Modern State) ที่ไม่มีฐานความเป็นจริงในชีวิตของชาวบ้านไทย แต่กลายมาเป็นวัฒนธรรมที่ครอบงำสังคมไทยได้โดยอาศัยการรวมศูนย์อำนาจเข้าสู่ส่วนกลาง ทั้งในแง่พื้นที่ทางภูมิศาสตร์และพื้นที่ทางวัฒนธรรม ดังนั้นอำนาจซึ่งเคยกระจายอยู่อย่างหลากหลายในสังคมไทย จึงมาระจุกอยู่แต่เฉพาะส่วนกลาง ที่พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขแล้วใช้อำนาจที่เป็นทางการ (Authority) เป็นหลัก เช่น การปฏิรูประบบราชการสมัยใหม่ การสร้างระบบกฎหมายแบบตะวันตก

3) วัฒนธรรมทางการเมืองของชนชั้นกลาง เป็นวัฒนธรรมเกี่ยวกับการเลือกตั้งควบคู่ไปกับการรัฐประหารและเน้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรมทางการเมืองนี้เป็นผลมาจากความขัดแย้งภายในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์โดยตรง เนื่องจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ได้ก่อให้เกิดชนชั้นกลางขึ้นมา 2 กลุ่ม คือ พ่อค้าเงินซึ่งสามารถมีเสรีภาพในการค้าภายใต้ระบบเศรษฐกิจที่มีจักรวรรดินิยมเป็นผู้ครอบงำ ขณะเดียวกันพ่อค้าเงินก็เป็นมิตรกับชนชั้นปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ เนื่องจากการมีผลประโยชน์จากการค้าร่วมกัน ส่วนชนชั้นกลางอีกกลุ่มหนึ่ง เป็นข้าราชการที่มีการศึกษาจากระบบใหม่ภายใต้ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ อีกทั้งชนชั้นกลางที่เป็นกลุ่มข้าราชการได้เป็นผู้นำในการสร้างระบอบการเมืองใหม่หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ซึ่งเป็นการเมืองของระบบราชการที่มีทั้งการเลือกตั้งและการทำรัฐประหาร จนเปรียบเสมือนเหรียญเดียวกันที่มีสองด้าน

การเมืองของระบบราชการเป็นการใช้อำนาจจัดสรรทรัพยากร ให้ สงวนพื้นที่ไว้เฉพาะกับระบบราชการ ทำให้เกิดการแย่งชิงทรัพยากรของระบบราชการ ให้แก่ตนเองหรือหน่วยงาน วัฒนธรรมทางการเมืองของชนชั้นกลางจึงไม่ได้เกิดจากการนำความคิดของชาวบ้านมาพัฒนา หรือแม้แต่การเป็นพันธมิตรกับพ่อค้าชนชั้น กลาง แต่เป็นการดึงความคิดของชนชั้นสูงเข้ามาก่อรูปเป็นวัฒนธรรมทางการเมือง ดังนั้น วัฒนธรรมทางการเมืองของชนชั้นกลางไทยจึงมีลักษณะที่สำคัญ 8 ประการคือ

3.1) สังคมที่ดีในทัศนะของชนชั้นกลางไทยต้องเป็นสังคมมี ลำดับชั้นทางสังคมอย่างชัดเจนและผูกพันสิทธิของแต่ละคน

3.2) คนชั้นกลางไทยรับเอาคติความสงบเรียบร้อยจากระบบ สมนุรนาญาสิทธิราชย์มา แต่มีปัญหาอย่างมากในระบบการเมืองใหม่ เพราะไม่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงซึ่งมักจะนำไปสู่ความรุนแรงเสมอ

3.3) คนชั้นกลางไทยเชื่อในรัฐบาลที่เป็นอำนาจอธิปไตย (Authoritative) และอำนาจนิยม (Autocratic)

3.4) โลกทรรศน์ของชนชั้นกลางไทยมีลักษณะนานาชาตินิยม (Internationalism) อยู่ระดับหนึ่ง

3.5) คนชั้นกลางเชื่อเรื่องความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจเป็นเป้าหมาย สำคัญ แต่เป็นคนละเรื่องกับความมั่นคงในทางสังคม

3.6) ชนชั้นกลางไทยเชื่อในเรื่องเหตุและผลที่ตั้งอยู่บนกลไกทาง วิทยาศาสตร์ในศตวรรษที่ 19 ซึ่งเป็นความสัมพันธ์เชิงกลไก โดยไม่คิดถึงเหตุผลเชิง วัฒนธรรม เหตุผลเชิงสังคม และไม่สนใจความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่าง ๆ

3.7) ชนชั้นกลางเชื่อว่าเทคโนโลยีสมัยใหม่สามารถแก้ปัญหา ต่าง ๆ ได้ หรือก็คือ ชนชั้นกลางเชื่อในศักยภาพของมนุษย์น้อย

3.8) ชนชั้นกลางไทยรักชาติแต่ต้องมีลักษณะลงรอยเดียวกัน ทั้ง ด้านศาสนา ภาษา ชาติพันธุ์ ความภักดี ซึ่งไม่สามารถเป็นจริงในสังคมไทยได้

การอธิบายลักษณะของวัฒนธรรมทางการเมือง รวมทั้งลักษณะของ วัฒนธรรมของชนชั้นกลางไทยดังที่นิธิ เอียวศรีวงศ์ กล่าวมาข้างต้นได้ช่วยให้ มองเห็นภาพของการขับเคลื่อนทางความคิดของกลุ่มคนต่าง ๆ ในสังคม บทบาทและ

อิทธิพลของการเมือง เศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี ความรู้ ตั้งแต่อดีตว่ามีส่วนในการกำหนดความคิดและการกระทำของกลุ่มคนต่าง ๆ อย่างไร จนนำไปสู่วิถีแห่งวัฒนธรรมทางการเมืองของไทยและสภาพการเมืองไทย ที่ปฏิเสธไม่ได้ว่าทั้งผู้คนและโครงสร้างสังคม เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม เทคโนโลยี และประวัติศาสตร์ ต่างมีบทบาทในการร่วมกันกำหนดอย่างปฏิเสธไม่ได้

3. ความรู้ความเข้าใจในระบอบประชาธิปไตย

วัฒนธรรมทางการเมืองของผู้คนแสดงออกซึ่งความคิดความเชื่อ ค่านิยมทัศนคติ ที่มีต่อระบบการเมือง ซึ่งอัลมอนต์และเวอร์บากล่าวว่า เราอาจพิจารณาถึงสิ่ง que แสดงออกมานั้นได้จากความโน้มเอียงทางการเมือง (Political Orientation) ที่แบ่งออกได้เป็น 3 ลักษณะ คือ (Almond & Verba, 1963: 14)

1) ความโน้มเอียงเกี่ยวกับการรับรู้ (Cognitive Orientation) เป็นเรื่องของความรู้ ความเข้าใจ และความเชื่อของบุคคลที่มีต่อระบบการเมือง

2) ความโน้มเอียงเกี่ยวกับอารมณ์และความรู้สึก (Affective Orientation) เป็นเรื่องของความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อระบบการเมือง

3) ความโน้มเอียงเกี่ยวกับการประเมินค่า (Evaluative Orientation) เป็นเรื่องของความคิด พิจารณา และประเมินค่า เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจในการให้ความเห็นต่าง ๆ และแสดงออกในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเมืองและปรากฏการณ์ทางการเมือง

วัฒนธรรมทางการเมืองจึงเกี่ยวข้องกับกระบวนการในการเรียนรู้และกล่อมเกลางานการเมือง (Political Socialization) ที่บุคคลมีต่อระบบการเมือง ทั้งนี้เริ่มจากการรับรู้ถึงความเป็นไปของระบบการเมืองและปรากฏการณ์ทางการเมือง จากนั้นเป็นการทำความเข้าใจต่อระบบการเมือง เมื่อบุคคลมีความรู้ความเข้าใจต่อระบบการเมืองแล้ว บุคคลจะสามารถพัฒนาไปเป็นเรื่องของอารมณ์ความรู้สึกที่มีต่อระบบการเมือง จากนั้นจะค่อย ๆ พัฒนาไปเป็นการคิดและประเมินค่าเพื่อนำไปสู่การตัดสินใจว่าจะมีส่วนร่วมและแสดงออกในทางการเมืองหรือไม่ อย่างไร ดังนั้นความรู้ความเข้าใจใน

ระบอบประชาธิปไตย จึงเป็นจุดตั้งต้นที่สำคัญของความไม่เสี่ยงทางการเมือง ที่จะค่อย ๆ พัฒนาไปเป็นเรื่องของอารมณืความรู้สึกและการประเมินค่า

วัฒนธรรมทางการเมืองสัมพันธ์อย่างมากกับความรู้ความเข้าใจทางการเมือง เนื่องจากความคิดความรู้และความเข้าใจในประชาธิปไตยเป็นรากฐานสำคัญอันหนึ่งของการแสดงออกทางการเมืองและในชีวิตประจำวัน การพิจารณาความรู้ความเข้าใจของประชาชนเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยก็จะช่วยให้เราสามารถเห็นภาพอย่างกว้าง ๆ ของสถานการณ์การแสดงออกทางการเมืองรวมทั้งปัญหาของการขับเคลื่อนไปสู่ความเป็นประชาธิปไตยได้

ในงานวิจัยได้ทำการสอบถามเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 20 ข้อ พบว่า 5 ข้อแรกที่ผู้ตอบแบบสอบถามมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องมากที่สุดคือ

- 1) ถึงแม้ประชาชนจะยากจนแต่รัฐบาลควรให้โอกาสในการรักษาพยาบาลอย่างเท่าเทียมกัน (ร้อยละ 99)
- 2) รัฐบาลต้องให้การสนับสนุนประชาชนทุกคนให้มีโอกาสได้ศึกษาอย่างเท่าเทียมกัน (ร้อยละ 98.5)
- 3) การที่รัฐต้องจัดหาทุนความให้กับคนจนในการต่อสู้คดี ถือเป็นสิ่งที่ถูกต้อง (ร้อยละ 97.8)
- 4) ประชาชนมีอำนาจในการถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่ทุจริตคอร์รัปชัน (ร้อยละ 94)
- 5) เสี่ยงข้างน้อยในสภา เป็นเสี่ยงที่สะท้อนให้เห็นว่ารัฐบาลที่เป็นเสี่ยงข้างมากกระทำผิดหรือบกพร่องในเรื่องใดบ้าง (ร้อยละ 93.8)

จากห้าประเด็นข้างต้นพบว่า ประชาชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิและความเสมอภาคทั้งทางสังคมและทางการเมือง ดังที่ปรากฏในสี่ประเด็นแรก สำหรับประเด็นสุดท้ายสะท้อนให้เห็นถึงความเข้าใจในบทบาทและความสำคัญของเสี่ยงข้างน้อยในสภา ซึ่งเป็นหลักการที่สำคัญหนึ่งของการปกครองระบอบประชาธิปไตย

แต่เมื่อพิจารณาไปที่ภาพรวมของระดับความรู้ความเข้าใจ พบว่า มีความรู้ความเข้าใจในระดับปานกลางที่ร้อยละ 34 และระดับน้อยที่ร้อยละ 32.5 เมื่อรวมสัดส่วนของทั้งสองกลุ่มนี้ คือร้อยละ 66.5 ซึ่งเป็นสัดส่วนที่เกิดขึ้นหนึ่งของประชากรกลุ่มตัวอย่าง และเมื่อพิจารณาไปที่ประเด็นที่ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจน้อยที่สุด 5 ข้อคือ

1) คนที่ร่ำรวยแสดงว่าเป็นคนที่มีความสามารถในการทำธุรกิจ หากกระทำผิดกฎหมายก็ควรได้รับการผ่อนปรนเพื่อจะได้ทำธุรกิจสร้างความมั่งคั่งให้กับประเทศต่อไป (ร้อยละ 89)

2) การวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลเป็นสิ่งที่ไม่ควรกระทำ เพราะรัฐบาลมาจาก การเลือกตั้งของประชาชน (ร้อยละ 76.8)

3) การชุมนุมทางการเมืองจะทำให้สังคมสับสนวุ่นวายไม่เป็นระเบียบ รัฐบาลควรลงโทษผู้ชุมนุมอย่างเด็ดขาด (ร้อยละ 73.8)

4) การปกครองประเทศสมควรเป็นหน้าที่ของคนที่มีการศึกษาสูงเท่านั้น (ร้อยละ 73.5)

5) ผู้ชายเหมาะสมที่จะเป็นผู้ปกครองมากกว่าผู้หญิงเพราะผู้หญิงต้องมีหน้าที่ดูแลลูกและงานบ้าน (ร้อยละ 73)

ห้าประเด็นข้างต้นที่ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจน้อยนั้น แสดงให้เห็นว่า ความรู้ความเข้าใจและการกล่อมเกลาทางการเมืองที่เป็นประสบการณ์ของประชาชนนำไปสู่การเข้าใจในอารมณ์ความรู้สึกและการประเมินค่าของประชาชนที่มีต่อระบบการเมืองและการแสดงออกทางการเมือง กล่าวคือ เมื่อการเมืองเป็นเรื่องส่วนรวมและเป็นเรื่องของผลประโยชน์ส่วนรวม สิทธิและความเสมอภาคทางสังคมและการเมืองของปัจเจกบุคคลที่ประชาชนมีความรู้และความเข้าใจในห้าประเด็นแรกถูกต้องอย่างมาก ไม่ได้ขยายมาสู่การแสดงออกซึ่งสิทธิและเสมอภาคในพื้นที่สาธารณะ นั่นคือ ความรู้ความเข้าใจของประชาชนที่มีนั้น จำกัดเฉพาะเรื่องบุคคล แต่เมื่อกลายเป็นเรื่องของส่วนรวมในพื้นที่สาธารณะที่ต้องการการเปิดกว้างในความเสมอภาคเท่าเทียมกันรวมทั้งการแสดงออกซึ่งสิทธิและเสรีภาพอย่างกว้างขวาง กลับเลือกที่จะปิดกั้นการ-แสดงออกนั้น

อย่างไรก็ตาม ในประเด็นนี้อาจจำเป็นต้องพิจารณาและวิเคราะห์ พัฒนาการประชาธิปไตยไทยไปพร้อมกัน กล่าวคือ สถานการณ์ทางการเมืองที่มีการรัฐประหารอยู่บ่อยครั้งของทหาร ทำให้การแสดงออกทางการเมืองของประชาชนถูกปิดกั้นอยู่เสมอ จนอาจทำให้ประชาชนไม่กล้าที่จะแสดงออกทางการเมือง แม้จะมีความรู้ความเข้าใจทางการเมืองเป็นอย่างดี แต่ก็เลือกที่จะไม่แสดงออกใด ๆ จนค่อย ๆ ซึมซับ และกลายเป็นส่วนหนึ่งของพฤติกรรมและการแสดงออก จนทำให้เลือกที่จะสนใจและให้ความสำคัญกับชีวิตประจำวัน การทำมาหากิน ปากท้อง และเรื่องส่วนตัวมากกว่า เรื่องส่วนรวม หรือการพาตัวเองออกไปร่วมต่อสู้เคลื่อนไหวใด ๆ ในทางการเมือง

“รัฐบาลไหน ๆ ก็ไม่เห็นทำให้ชีวิตเปลี่ยน ก็อยู่อย่างนี้ทำอย่างนี้มาแต่ไหนแต่ไร” (คุณพิภพ, สัมภาษณ์, 26 มิถุนายน 2557)

“ไม่เคยไปชุมนุม ประท้วง หรือเคลื่อนไหวหรือไม่” “ไม่เคยไป แต่เห็นในทีวี เราไม่ว่างหรอก แต่จริง ๆ เราก็ไม่ได้เดือนร้อนขนาดนั้นนะ ก็อยู่ของเราอย่างนี้ [ถ้ามีคนชวนจะไปใหม่] “ไม่ไปหรอก ภาระเรามีทั้งลูก ทั้งพ่อแม่ ทั้งบ้าน ใครจะดู แต่ถ้าเดือดร้อนจริง ๆ ก็ต้องคิดดูก่อน” (คุณพิภพ, สัมภาษณ์, 26 มิถุนายน 2557)

เมื่อพิจารณาความโน้มเอียงทางการเมือง ประชาชนเห็นความสำคัญและประเมินค่าเรื่องส่วนบุคคลมากกว่าเรื่องส่วนรวม เมื่อต้องคิดพิจารณาและตัดสินใจเพื่อประเมินถึงผลกระทบและการแสดงออกทางการเมือง จึงไม่ใช่การคิดด้วยความรู้ แต่เพียงอย่างเดียว แต่เป็นการคิดด้วยการประเมินค่าในสถานภาพของตนเองกับคนอื่น ๆ ในสังคม ไม่ว่าจะเป็นนักการเมือง รัฐบาล คนที่มีการศึกษาดี และตัดสินใจว่าควรจะมีการแสดงออกอย่างไร เช่น เมื่อเราไม่ใช่คนที่มีการศึกษาดี สถานภาพทางสังคมไม่สูง แม้เราจะมี ความสนใจและเข้าใจในการเมืองระบอบประชาธิปไตย แต่เมื่อเปรียบเทียบกับแล้วสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมที่ยังด้อยอยู่ ทำให้เลือกที่จะไม่สนใจกิจกรรมและการแสดงออกทางการเมือง แต่เลือกที่จะสนใจเรื่องส่วนตัวมากกว่า ดังนี้แล้ว วัฒนธรรมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนไทย จึงยังไม่มี

ลักษณะเป็นแบบมีส่วนร่วม กิจกรรมและการแสดงออกทางการเมือง จึงเป็นของบุคคลที่มีสถานะภาพ บทบาท รวมทั้งมีปัจจัยอื่น ๆ สนับสนุน ทั้งเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การศึกษา การยอมรับ ชื่อเสียง ฯลฯ ซึ่งอาจทำให้มองได้ว่า การมีส่วนร่วมและมีบทบาททางการเมืองซึ่งเป็นสิ่งสะท้อนวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม น่าจะมีความสัมพันธ์กับความเป็นชนชั้นของผู้คนอยู่ด้วย โดยคนที่มีสถานะภาพทางเศรษฐกิจและสังคมดี น่าจะเป็นเงื่อนไขที่สัมพันธ์กับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม ในขณะที่คนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมไม่ค่อยดี ต้องหาเช้ากินค่ำ ต้องเลือกความมั่นคงในชีวิตตนเองก่อน จึงส่งผลต่อการแสดงออกทางการเมือง และทำให้มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าหรือคับแคบ

อย่างไรก็ตาม ความรู้ความเข้าใจในระบบประชาธิปไตย อาจไม่ได้สะท้อนถึงวัฒนธรรมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยในรูปแบบที่สามารถอธิบายได้อย่างตรงไปตรงมา เนื่องจากมีความเป็นไปได้ว่า ผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในการเมืองระบบประชาธิปไตยเป็นอย่างดี อาจมีวัฒนธรรมทางการเมืองที่ไม่สอดคล้องกับความรู้ความเข้าใจได้ นั่นเพราะความรู้ความเข้าใจที่มี อาจไม่สามารถเชื่อมโยงกับความคิด ทศนคติ และพฤติกรรมทางการเมืองและทางสังคมที่เป็นประชาธิปไตยได้ โดยอาจถูกกดทับจากความคิดความเชื่อในสังคมวัฒนธรรมไทยที่คน ๆ นั้นได้รับการหล่อหลอมเกลามา

4. โครงสร้างของสังคมไทยกับการหล่อหลอมความไม่เป็นประชาธิปไตย

วัฒนธรรมทางการเมืองที่ยังไม่เป็นประชาธิปไตย ไม่ใช่เรื่องที่สามารถแก้ไขได้อย่างง่าย ๆ ด้วยการประชาสัมพันธ์ให้ไปเลือกตั้ง การให้ช่วยสอดส่องผู้กระทำการทุจริตคอร์รัปชัน การให้ความรู้ หรือแม้แต่การร่างรัฐธรรมนูญเพื่อให้ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพ เสมอภาค และหน้าที่ในสังคมการเมือง นั่นเพราะการแสดงออกซึ่งวัฒนธรรมทางการเมือง สัมพันธ์อย่างยิ่งกับโครงสร้างสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรมที่ไม่เท่าเทียมกัน ที่มีความได้เปรียบเสียเปรียบ วัฒนธรรมแบบพี่น้อง เครือญาติ ช่วยเหลือเกื้อกูล อุปถัมภ์ โครงสร้างเหล่านี้ ได้ค่อย ๆ มีบทบาทในการกำหนดความคิด

การกระทำ ปฏิสัมพันธ์ ความสัมพันธ์ และการแสดงออกทางสังคม และมีผลทำให้ประชาชนเลือกที่จะไม่มีส่วนร่วมในทางการเมืองแบบกระตือรือร้น หรือสนใจแบบผิวเผิน เพราะไม่ว่าอย่างไรก็คิดว่าตนเองไม่สามารถเข้าไปมีบทบาทในทางการเมือง หรือเปลี่ยนแปลงใด ๆ ในทางการเมืองได้ การเมืองก็ยังคงเป็นเรื่องของคนกลุ่มเล็กกลุ่มหนึ่ง ๆ เท่านั้น ซึ่งเป็นการกำหนดสถานะของตนเองผ่านโครงสร้างที่กีดกันการมีส่วนร่วมทางการเมือง ดังเห็นได้จากประชาชนที่ตอบแบบสอบถามร้อยละ 73.5 เห็นว่าการปกครองประเทศสมควรเป็นหน้าที่ของคนมีการศึกษาสูงเท่านั้น และร้อยละ 70 เห็นว่า คนจนมีสิทธิทางการเมืองเท่ากับคนรวยไม่ได้ เพราะคนจนส่วนใหญ่ไม่มีการศึกษา นั่นหมายความว่า โครงสร้างทางเศรษฐกิจและโครงสร้างการศึกษา ไม่ได้นำไปสู่การสร้างความเท่าเทียมกันและโอกาสที่เท่าเทียมกัน ยิ่งเศรษฐกิจเติบโต ความกว้างของช่องว่างชนชั้นของผู้คนยิ่งห่างกว้างมากขึ้น และแม้จะมีการกำหนดการศึกษาขั้นพื้นฐาน การศึกษาภาคบังคับ และโครงสร้างของความเหลื่อมล้ำก็ยังคงอยู่ทั้งในด้านเศรษฐกิจและการศึกษา

โครงสร้างทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองที่ทำให้ผู้คนในสังคมไม่เท่าเทียมกัน เกิดความได้เปรียบเสียเปรียบ ไม่ว่าจะด้วยความตั้งใจหรือไม่ตั้งใจของผู้ปกครองไทยก็ตาม โครงสร้างนี้ได้ขยายตัวมากขึ้น ๆ ขณะเดียวกันกับขั้นตอนการเติบโตของความเป็นประชาธิปไตย และนำไปสู่โครงสร้างสังคมการเมืองที่บิดเบี้ยวทั้ง ๆ ที่ประเทศไทยมีโครงสร้างการเมืองการปกครองระบอบประชาธิปไตยมาตั้งแต่ปี 2475 และให้สิทธิผู้ชายและผู้หญิงในการเลือกตั้งมาตั้งแต่ก่อนปี 2475¹ เห็นได้จาก

¹ ในพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ รศ. 116 หมวดที่ 3 ว่าด้วยลักษณะปกครองหมู่บ้าน เลือกผู้ใหญ่บ้าน มาตรา 9 ได้บัญญัติว่า ในหมู่บ้าน 1 ให้ราษฎรชายหญิงซึ่งตั้งบ้านเรือน หรือจอดเรือแพระจายอยู่ในหมู่บ้านนั้น ประชุมกันเลือกเจ้าบ้านผู้เป็นที่นับถือของตนเป็นผู้ใหญ่บ้าน คน 1 แลการที่เลือกผู้ใหญ่บ้านนี้คือ นายอำเภอเป็นประชาชนในการเลือกจากความในมาตรา 9 จะเห็นได้ว่า การเลือกผู้ใหญ่บ้านตั้งแต่ปี 2440 นั้น กฎหมายได้บัญญัติไว้ชัดเจนว่า ให้ทั้งผู้ชายและผู้หญิงมาร่วมกันเลือกผู้ใหญ่บ้าน แม้จะไม่ได้ระบุอย่างชัดเจนเป็นลายลักษณ์อักษรว่า สิทธิในการเลือกตั้งอย่างเท่าเทียมกันทั้งหญิงและชาย แต่การ

ประชาชนที่ตอบแบบสอบถามจำนวนร้อยละ 89 เห็นว่า หากคนที่ร่ำรวยมีความสามารถทางธุรกิจแต่กระทำผิดกฎหมาย ควรได้รับการผ่อนปรนเพื่อให้ได้ทำธุรกิจสร้างความมั่งคั่งให้กับประเทศ คำตอบนี้ไม่ได้หมายความว่าประชาชนไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวประชาธิปไตย หากแต่โครงสร้างสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองที่ผิดปกติได้หล่อหลอมให้ผู้คนยอมรับได้กับความไม่ถูกต้อง ด้วยการยอมรับคนที่มีสถานะทางเศรษฐกิจดีกว่า ให้อยู่ในสถานะที่เหนือกว่าตนเอง ให้ได้รับอภิสิทธิ์ที่เหนือกว่า ทั้ง ๆ ที่ทุกคนเมื่อกระทำผิดอยู่ก็ตั้งกายใต้กฎหมายเดียวกัน โดยเอากฎทำประโยชน์เพื่อประเทศมาเป็นข้ออ้าง ความสามารถยอมรับได้เช่นนี้จึงทำให้ประเทศไทยมีผู้กระทำผิดที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี แต่ยังไม่ได้รับโทษ หรือหลบหนีไม่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมจำนวนมากตามมา ดังที่ไอฟาร์ ถิ่นบางเตียว (2558: 130) ชี้ให้เห็นความแตกต่างระหว่างชนชั้นนำท้องถิ่นกับชาวบ้านทั่วไปตั้งแต่เรื่องการทำมาหากิน รูปแบบการใช้ชีวิต และการเลื่อนชั้นทางสังคมด้วยการศึกษาศูนย์ใหม่ ว่าความแตกต่างเหล่านี้ ทำให้เกิดช่องว่างทางวัฒนธรรมระหว่างชนชั้นนำ กับชาวบ้าน อันทำให้เกิดความเข้าใจผิดและให้คุณค่ากับการมีสถานะหรือชนชั้นที่สูงกว่า จนนำไปสู่การละเลยความถูกต้องชอบธรรมตามที่ควรจะเป็นไป

ความเหลื่อมล้ำของโครงสร้าง อาจเป็นเรื่องปกติธรรมดาที่คนทั่วไปคุ้นเคยและยอมรับกันได้ แต่แท้จริงแล้วเป็นสิ่งที่จำเป็นต้องหาทางแก้ไข หากประชาธิปไตยยังคงเป็นเป้าหมายปลายทางของการขับเคลื่อนประเทศ จากการวิจัย ประชาชนผู้ตอบแบบสอบถามร้อยละ 63 เห็นว่า ประชาชนในประเทศไม่จำเป็นต้องมีความเสมอภาคทางการเมือง เพราะในโลกของความเป็นจริงประชาชนไม่มีวันมีความเท่าเทียมกัน ความคิดเห็นของประชาชนที่สะท้อนออกมานี้ แสดงให้เห็นถึงโครงสร้างทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมือง ที่เหลื่อมล้ำและกดทับโครงสร้างเชิงสถาบัน โดยเฉพาะ

ระบุว่าให้ชายหญิงมาประชุมกันเลือก ก็หมายความว่าได้ว่า ผู้หญิงไม่ใช้เพศที่ถูกกำหนดให้อยู่แต่ในบ้าน ดูแลบ้านทำงานบ้าน หากแต่มีความสำคัญในทางการเมืองการปกครองด้วยเช่นกัน อ้างอิงจาก “พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ รศ. 116,” ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 14, 30 พฤษภาคม รัตนโกสินทร์ ศก 116: 105, 107.

กฎหมายที่มีข้อบัญญัติที่พยายามสร้างความเสมอภาคเท่าเทียมกัน นั้นแปลว่า หากเราไม่พยายามแก้ไขปัญหาโครงสร้างแห่งความไม่เท่าเทียมกัน การสร้างโครงสร้างใหม่ ๆ เพื่อแก้ปัญหา ไม่ว่าจะเป็นการร่างกฎหมาย หรือการร่างรัฐธรรมนูญ เพื่อสร้างการเมืองที่เป็นประชาธิปไตย ก็จะไม่มีความหมาย เพราะเท่ากับแก้ปัญหาไม่ถูกจุด

ประกอบกับการเติบโตของเทคโนโลยีและกระแสบริโภคนิยม ที่เป็นโครงสร้างทางเศรษฐกิจที่ดึงดูดและหลอกล่อให้ผู้คนติดกับดักการบริโภคและการตลาดอย่างถอนตัวไม่ขึ้น ผู้คนจึงเลือกที่จะติดตามสิ่งที่อยู่ใกล้ตัว สิ่งที่ตนเองสนใจ ผ่านอุปกรณ์สื่อสาร เพราะสิ่งนี้ทำให้รู้สึกว่ามันมีอำนาจ ไม่ว่าจะเป็อำนาจในการเลือก ตัดสินใจ หรือจับจ่าย ทั้งตามห้าง ร้านค้า หรือออนไลน์ อำนาจบนพื้นฐานแห่งเสรีภาพของปัจเจกบุคคลในทางเศรษฐกิจนี้ ไม่ใช่อำนาจที่แท้จริงในเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเสรี แต่คือความหลงใหลในเสรีภาพจอมปลอมที่สังคมได้ร่วมกันสร้างและผลิตซ้ำโครงสร้างแห่งความเหลื่อมล้ำ

ประวัติศาสตร์การเมืองไทย โครงสร้างสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง และวัฒนธรรม ที่ค่อย ๆ หล่อหลอมกล่อมเกล้าให้คนไทยมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมทางการเมืองน้อย แต่มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบอำนาจนิยมเป็นหลัก การเมืองเฉยกับการเมืองและปล่อยให้การเมืองเป็นเรื่องของคนกลุ่มหนึ่ง ๆ เห็นได้ชัดจากหลาย ๆ ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม กล่าวคือ ร้อยละ 76.8 เห็นว่า การวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลเป็นสิ่งที่ไม่ควรกระทำ เพราะรัฐบาลมาจากการเลือกตั้งของประชาชน และร้อยละ 73.8 เห็นว่า การชุมนุมทางการเมืองจะทำให้สังคมวุ่นวาย รัฐบาลควรลงโทษผู้ชุมนุมโดยเด็ดขาด ซึ่งมีผู้ให้ความเห็นไว้ดังนี้

“เราเลือกเค้ามา ก็ต้องยอมรับ ดีไม่ดีค่อยมาว่ากัน ถ้าไม่ดีคราวหน้าก็ไม่ต้องเลือก... อย่ามาประท้วงให้วุ่นวาย... มันทำให้ทำมาหากินยากขึ้นนะ” (คุณพอดิ, สัมภาษณ์, 26 มิถุนายน 2557)

“จริง ๆ จะพูดจะบอกรัฐบาลก็ได้ แต่เค้าเป็นรัฐบาล เค้าไม่ฟังเราหรอก แต่เอาเข้าจริง ๆ พูดไปก็มีแต่ปัญหา ก็ไม่ต้องพูด แต่เอา

เข้าจริง ๆ ทุกชุดที่เข้ามา ... ก็ไม่ได้เลือกนะ ก็เลยไม่รู้จะพูดจะ
วิจารณ์อะไรไปทำไม...” (คุณพลัง, สัมภาษณ์, 21 มิถุนายน 2557)

“ก่อนหน้าที่มีประท้วง ๆ เดียวซุมนุมน จริง ๆ ถ้าทำแล้วไม่
ลำบากคนอื่นก็ทำไปเถอะ แต่ทำแล้วลำบากคนอื่น ทหารตำรวจ
อะไรชาวบ้าน เดือนร้อนกันหมด ทำ ๆ กันแล้วมันดีขึ้นมัย...ได้...ดี
ขึ้นมัย” (คุณพุง, สัมภาษณ์, 28 มิถุนายน 2557)

“คนที่มาประท้วงมาถูกรายก็มีแต่เด็ก ๆ ไม่มีเรื่องอะไร สักพักก็
จะรู้ว่าเหนื่อยเปล่า เอาอะไรไปสู้กับรัฐบาลกับนักการเมือง” (คุณ
พิทักษ์, สัมภาษณ์, 26 มิถุนายน 2557)

“ตอนนั้นที่มีประท้วง จริง ๆ คนกรุงเทพฯ เค้ลลำบากกว่าเรา
นะ เรายังเบือเลย รัฐบาลก็ไม่ดูแล ปล่อยให้ซุมนุมนกันอยู่ได้ ต้องจับ
ให้มีบทเรียน จะได้รู้ว่าทำอย่างนี้แล้วเดือดร้อนคนอื่น อ่างแต่
ประชาธิปไตย... กินได้มัย... เดือดร้อนคนอื่นมัย...” (คุณพุง,
สัมภาษณ์, 28 มิถุนายน 2557)

นี่คือส่วนหนึ่งของความคิดเห็นที่สะท้อนถึงวัฒนธรรมทางการเมืองที่ไม่เป็น
ประชาธิปไตย สิ่งที่เห็นชัดคือ การให้ความสำคัญกับเรื่องเศรษฐกิจปากท้องเป็นสำคัญ
การยอมรับอย่างไม่ได้แย้งในสถานการณ์และอำนาจของนักการเมือง การนิยมความ-
สงบเรียบร้อยและต้องการให้ผู้นำใช้อำนาจเพื่อสร้างความสงบเรียบร้อย เหล่านี้ล้วน
เป็นเงื่อนไขปัจจัยเชิงโครงสร้างที่ทำให้ผู้คนเลือกที่จะทำหน้าที่ของประชาชนคนหนึ่ง
ในทางการเมืองเท่านั้นคือ ไปทำการเลือกตั้งตามหน้าที่และตามที่ได้มีการ-
ประชาสัมพันธ์จากภาครัฐ จากนั้นไม่ว่าผลจะเป็นอย่างไร ก็จะยอมรับผลนั้นอย่างไม่
ได้แย้ง และไม่ว่ารัฐบาลจะมีนโยบายหรือดำเนินการใด ๆ ก็จะไม่มีการทักท้วง
แสดงออก หรือแสดงความคิดเห็นใด ๆ เพราะเลือกที่จะยอมรับผลทั้งหลายที่จะเกิดขึ้น
ตั้งแต่ช่วงเลือกตั้งแล้ว นั่นคือ ไปทำหน้าที่ในการเลือกตั้ง จากนั้นก็ผลักความสัมพันธที่

ปัจเจกบุคคลมีในทางการเมืองออกไป เพราะถือว่าได้ใช้อำนาจของตนเองในการเลือกตั้ง ไปทำหน้าที่ในการเลือกตั้งแล้ว จากนั้นก็เป็นหน้าที่ของตัวแทนในการทำหน้าที่ทางการเมืองต่อไป

5. บทสรุป

โครงสร้างทางเศรษฐกิจที่เหลื่อมล้ำ สร้างช่องว่างทางเศรษฐกิจและชนชั้น ทำให้คนจำนวนมากจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับปากท้องของตนเองและครอบครัว ก่อนเรื่องอื่น ๆ หากต้องการให้ผู้คนหันมาสนใจการเมือง นั้นหมายความว่าโครงสร้าง ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจจะต้องลดน้อยลง และคนในสังคมมีฐานะความเป็นอยู่ที่ ดีขึ้น จึงจะสามารถหันมาสนใจเรื่องทางการเมืองได้ สำหรับโครงสร้างทางสังคมและ วัฒนธรรมที่คนไทยมีลักษณะวัฒนธรรมแบบอำนาจนิยม จำเป็นต้องใช้การศึกษา การให้ความรู้ การให้ข้อมูล และระยะเวลาในการทำให้ผู้คนค่อย ๆ ปรับเปลี่ยนความคิด วิธี คิด และการกระทำ ซึ่งไม่สามารถสำเร็จได้ในเร็ววัน อีกทั้งการเปลี่ยนแปลงนี้ก็ต้องมี แนวทางในการปรับเปลี่ยนที่ชัดเจน เช่น หากประเทศไทยมีความมุ่งมั่นที่จะค่อย ๆ ปรับเปลี่ยนจริง อาจต้องกำหนดเป็นแนวทางหรือนโยบาย และดำเนินการผ่าน กฎหมายและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยไม่ปรับเปลี่ยนไปตามตามนโยบายของรัฐบาล และที่สำคัญการสร้างความเป็นพลเมืองให้เกิดขึ้นถือเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อความ เป็นประชาธิปไตย การสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม ผู้คนจำเป็นต้องมี ลักษณะของความเป็นพลเมืองที่กระตือรือร้น ที่พร้อมที่จะเรียนรู้ และสนใจโลก ภายนอกตนเอง และเห็นว่าเรื่องภายนอกเหล่านั้นมีความสำคัญ โดยตนเองสามารถ เป็นส่วนหนึ่งในการร่วมสร้างและร่วมเปลี่ยนแปลงได้

วัฒนธรรมทางการเมืองที่ยังไม่เป็นประชาธิปไตยของไทย เป็นปัญหาเชิง โครงสร้างที่โครงสร้างต่าง ๆ ล้วนมีปฏิสัมพันธ์กันและต่างร่วมกันผลิตซ้ำลักษณะของ ความไม่เป็นประชาธิปไตย เสมือนฟันเฟืองที่ไม่เป็นประชาธิปไตยอันหนึ่งเมื่อเคลื่อนไป ก็ไปเคลื่อนฟันเฟืองอื่น ๆ ให้ขยับ โดยให้คงและรักษาวัฒนธรรมลักษณะที่ไม่ สอดคล้องกับประชาธิปไตยนั้นไว้ด้วย สภาพที่เกิดขึ้นนี้ดำรงอยู่เพราะสังคมทั้งหมด

ดำรงอยู่อย่างมีปฏิสัมพันธ์กันอย่างเป็นเอกภาพ คน ๆ หนึ่ง หรือคนกลุ่มหนึ่งไม่อาจสร้างการเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นกับโครงสร้างทั้งหมดได้ ความมุ่งมั่นในการค่อย ๆ ปรับเปลี่ยน จะช่วยในการค่อย ๆ ขยับพื้นที่เพื่อให้เป็นไปในทิศทางที่สอดคล้องกับความ เป็นประชาธิปไตย และจะทำให้ผู้คนในสังคมค่อย ๆ เรียนรู้ คุ่นเคย ยอมรับ และมี การแสดงออกที่ส่งเสริมและสนับสนุนวัฒนธรรมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ทั้งนี้ความสำเร็จนี้จะเกิดขึ้นได้หรือไม่ ขึ้นกับการวางจุดหมายทางการเมืองว่าจะเอา อะไรเป็นเป้าหมายปลายทาง จะวางประชาธิปไตยเป็นเป้าหมายปลายทางที่ต้องการ ไปให้ถึง หรือการมองว่าวัฒนธรรมทางการเมืองไทยเช่นนี้คือสิ่งที่เหมาะสมกับการเมืองไทยและคนไทยมากกว่า

รายการอ้างอิง

เอกสารภาษาไทย

นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2538). *ชาติไทย เมืองไทย แบบเรียนและอนุสาวรีย์: ว่าด้วยวัฒนธรรม, รัฐ และรูปการจิตสำนึก*. กรุงเทพฯ: มติชน.

_____. (2550). "วัฒนธรรมทางการเมืองไทย." ใน *เอกสารการประชุมวิชาการวัฒนธรรมการเมือง จริยธรรม และการปกครอง*. กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า.

"พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ รศ. 116," *ราชกิจจานุเบกษา*, เล่ม 14, 30 พฤษภาคม รตนโกสินทร์ ศก 116.

ไอฟาร์ ถิ่นบางเตียว. (2558). "ข้อสังเกตว่าด้วยแนวทางการกระจายอำนาจของคณะทำงานการปฏิรูปด้านการปกครองท้องถิ่น และข้อควรพิจารณาในการปฏิรูปการกระจายอำนาจแนวเศรษฐศาสตร์การเมืองท้องถิ่น." *วารสารเศรษฐศาสตร์การเมืองบูรพา*. 3 (2): 105-135.

เอกสารภาษาต่างประเทศ

Almond, G. A. and Verba, S. (1963). *The Civic Culture: Political Attitudes and Democracy in Five Nations*. London: SAGE Publications, p14.

Pye, L. W. (1966). *Aspect of Political Development*. Boston: Little.

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์

คุณพลัง. (ชื่อสมมติ). (2557, 21 มิถุนายน). สัมภาษณ์.

คุณพิภพ. (ชื่อสมมติ). (2557, 26 มิถุนายน). สัมภาษณ์.

คุณพอดิ. (ชื่อสมมติ). (2557, 26 มิถุนายน). สัมภาษณ์.

คุณพิทักษ์. (ชื่อสมมติ). (2557, 26 มิถุนายน). สัมภาษณ์.

คุณพริ้ง. (ชื่อสมมติ). (2557, 28 มิถุนายน). สัมภาษณ์.

คุณพยุง. (ชื่อสมมติ). (2557, 28 มิถุนายน). สัมภาษณ์.